

אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׂוֹא: פֹּה זְכוּר דִּימֵי בְשָׁמָה לְשִׁקְרָא: ה הוּ

לקט בהיר

רש"י

(רא"ם): (כד) הגם שינס אמריס הרבה בעשרת הדברות נפרט ובמשה מורה בכלל שנאמרו בשינוי ובהוספה, ולא נמטוררו חז"ל לומר שנאמרו בדיבור אחד, לפי שכל הדברים ההם אין בהם סתירה לראשונות, וא"כ פשוט הוא הגם זאת נאמר שם וצא מרע"ה להשלים החסרון שנאמר ולא נכתב, משא"כ זכור ושומר שהם סתירה זה לזה, כי זכור הוא מצות עשה שזוה לנו תורה הק' לעשות וזירה ליום השבת וזכירה זאת לקדשו, ושומר היא לא תעשה שומר מלכשות דברים שבהם אמה מחלל את השבת, ואם לא תעשה דברים הללו בזה אמה מקדשו, לזה אי אפשר להניח הכחוש כפשוטו שנאמר שניהם והוסיף שם מה שחיסר כאן

ולהבדל על של עין עין אצן אצן: (ח) זכור. זכור ושומר בדיבור אחד נאמרו"י (בגויעה כ"ג), וכן (ג"ה י"ה) מהגליה מות יומת, וציוס השבת שני כצפויים (במד' כ"ה ט"ג), וכן (דצ"י כ"ג י"ה) לא תלכש שטענה גדולים תעשה לך, וכן (י"ד י"ה ט"ג) ערות אשת אחיך, יצמה יצא עליה (דצ"י כ"ה ה'), הוה שנאמר (ה"ה ס"ג י"ג) אחת דבר הלכהים שהים זו שמעתי* (מכ"י): זכור. לשון פעול הוה"י, כמו (בש"י כ"ה ה') אכול פתה קלוך וצכה (כ"ג י"ג ט"ג), וכן פתרונו תנו לב זכור תמיד את יום השבת, שאם נזדמן כך הפך יפה תהא מומינו לשבת"י (מכ"י): שינוי נסחאות * ששנו

ונאמר זכור שומר את יום השבת לקדשו, שתיבת לקדשו אי אמה יכול לקשרו לשתייהם כאחת על פי פשוטו כנ"ל, שאם אמה מקשרו לזכור יהיה פירושו לקדשו במעשה, ואם אמה מקשרו לשומר פירושו לקדשו בעדור המעשה, לזה בהכרח לדרשה (רמב"ן), ובמכילתא מסיים זכור מלפניו ושומר מלאחריו שמוסיפין מחול על הקודש, לפי"ז נוכל לומר שהו הסתירה, שאם התחלת יום השביעי הוא קודם הלילה היה נר"ך להיות כן גם יום הראשון שיתחיל קודם הלילה, לזה נאמרו בדיבור אחד כמו שאר הסתירות שהביא רש"י לומר אותו פה שאמר זאת אמר גם האחרת הגם שהם סותרות (מ"ל), וניתר ביאור, כי שם מקור האמת חתמו אמת, ואם כבר אמר שיום החדש נכנס קודם הלילה היאך יאמר אח"כ שנכנס אחר התחלת הלילה, משא"כ אם נאמרו כאחד, גם לפי דברי המכילתא זו נוכל לומר שצ' הלשונות סותרות, זכור פירושו דוקא שלא בשעת מעשה, ושומר פירושו דוקא ציוס השבת עצמו כלומר אל תניחנו ואל תעזבו אותו ממש בלוחו רגע שרלה היום אלא שומר אותו אלך עוד מעט: (כה) לפי הענין שצא הכחוש ללוח הזכירה היל"ל זכור שזהו לשון זוו, אבל או היה משמע זכירה אמת כלומר אל תשכח את השבת בביאתו ותחללנו בהיסח הדעת, אלא זכור אותו כדי לקדשו בביאתו, אבל מאומרו זכור שהוא רק חזי מאמר שפירושו כמו לזכור ונר"ך להוסיף עליו חזי דעתך ורננך ומתשבתך לזכור, כלומר לא רק בשעת מעשה זכור, וזה שפי' רש"י אלא נר"ך את המדינים (במד' כ"ה י"ז) לשון הוה, וכן לעיל (י"ה כ"ג) והקל מעליך, ר"ל שאינו פועל עבר או עתיד, אלא כל אלו הלשונות הם שם דבר שהפעולה בכלל נקראת כן, וא"כ הוה הוה, וכן אכול פתו קלוך וצכה (רא"ם): (כו) הכל מודים שטיקר הכתוב לקידוש היום צא, שר"ך לקדשו בדיבור בכניסתו, וכמו שאמרו חז"ל בערבי פסחים, והוא מצות עשה דאורייתא, ואין בזה שום פלוגתא, שטיקר תורתיו הק' למצוות ולהלכות ניתנה, אבל רבינו שעבודתו ליישב ופרש

אור החיים

מעבדיו ולא כן הוא. ובכלל הזהרה זו שלא יראה על עצמו שהוא לדיק ויהר ממה שהוא: ח. זכור את יום השבת וגו' י"י) פירוש שיזכרהו מיום ראשון, ולזה הקדים המאחר כי מן הראוי היה להקדים לומר ששת ימים וגו' ואחר כך יאמר זכור, אלא נחזון לומר שהזכירה תהיה

אור בהיר

אפשר שראשי תיבות בני האדם. (ל"ז) מה זה זכירה זו ויהר ממשאר מצוות, ולא אמר זכור את הור"ך לכבדו, היה לו לומר קדש את יום השבת, וגם תיבת לקדשו, ולא אמר לנו צו. (ל"ח) ופירושו לקדשו להבדילו, שאם לא כן מה יום מיומים, ובמה יוכר. (ל"ט) לפי שאין צו עסק חול, ואם לא יזמין מה יאכל.

דכיר ית יומא
לקדשותה: ט שתא
ותעבד קל עבדת

(ט) ועשית כל מלא
בעיניך כאינו כל מלא

שאר דברים שאמרו חז"ל
בתיבת "לקדשו" נכללו כל
שראו וזכו וחייב לומר זו
ציוס לא היה מניחו לשנה
מיחדו ומניחו לשבת, ופשו

חייב ציוס צא יום שצ
ה' ואמר רבון העולם
מתחיל וכו' ונילוו אדם
מתחיל לצורר מזמור:
זכור פירוש שיזכור אי
נחקיים אדם ויוצאי ר
דבר המעמיד לכל איש
שנעשה לו גם ציוס ה'
וחשוב בעיניו המיד מ
בתיבה זו שהשבת עלנ
זכור להיות הדבר רב
עוד ירצה על זה הדר
הזכיר שמו של שבת"י
מזכיר שמו של שבת ב
זה הוא שיעור הכחו
שבת, ועטס לקדשו כ'
שבת כמאמר רש"י (י'
הכהוב מה יום מימים
ששה ימים וגו' הא למ
ימי ברא
ט. ששת ימים ה

רמ"ג לא רק שציוס השב
שבת. רמ"ג צעבור ש
מקדשו. רמ"ד פירוש

בצנין צצני אסור שגיג קאן גשג

2

דְּכִיר יְת יוֹמָא דְשַׁבְּתָא
קְדָשׁוּתָהּ: שְׁתָּא יוֹמִין תַּפְלָה
וּתְעַבְד קַל עֲבַדְתָּהּ: יוֹמָא

רש"י

לקט בהיר

(ט) ועשית כל מלאכתך. ככה צה שבת יהא
בעיניך כאלו כל מלאכתך עשויה, שלא תהרהר אחר
שאר דברים שאמרו חז"ל במכילתא ובשאר מדרשים, כגון שצריך למנוח הימים לשם שבת, א' בשבת, ב' בשבת, וכו', גם
במכילתא "לקדשו" וכללו כל הדברים, גם אין קושיא שזו סגרת שמאי הוקן והלל מדה אחרת היחה לו, כי מודה הלל לשמאי
שראוי ונכון וחיוב לומר ולעשות כן, אלא מחמת רוב אמונתו ובטחונו בקונו לא עשה כן, שאם היה צריך לו לאותו דבר לנו
ביום לא היה מניחו לשבת כי בטח שלא יחסר לו שום דבר על שבת, אבל כשמודמן לו חפץ שלא היה צריך לו, ודאי שהיה
מיחדו ומניחו לשבת, ופשוט הוא: (בז) וכי אפשר לו לאדם לעשות מלאכתו בששת ימים (מכילתא), פ"י אין יתכן לנוח דבר

אור ההיים

חיוב דביתו כל יום שבת ועשה סניגור לאדם לפני
ה' ואמר רצון העולם לא נהרג אדם מעולם וכי אני
מתחיל וכו' וניחול אדם וכשראה אדם כחה של שבת
התחיל לשורר מזמור שיר ליום השבת, לזה אמר ה'
זכור פירוש שיזכור את יום השבת אשר צאמלעוהו
נתקיים אדם ויולאי חלניו וראוי להחשיבו כי הוא
דבר המעמיד לכל איש ישראל ויקדשו, והמלא כי מי
שנעשה לו גם ביום אחד יהיה היום ההוא מכובד
וחשוב בעיניו תמיד מדי שנה בשנה, וזה יותר על
בחניה זו שהשבת עלמו הוא המלילי, ולזה אמר
זכור להיות הדבר רחוקי, מששת ימי בראשית.
עוד יראה על זה הדרך זכור את יום השבת פירוש
הזכיר שמו של שבת, והטעם לקדשו כי כשאתה
מזכיר שמו של שבת ביום זה צוה אתה מקדשו, וזה
הוא שיעור הכבוד זכור את יום, ומכ יזכור,
שבת, וטעם לקדשו כי שמו של הקדוש צרוך הוא
שבת כמאמר רשב"י (זכר ח"צ פ"ח:), ואח"כ בואר
הכבוד מה יום מימים ימי, ואמר ששת ימים וגו' כי
ששת ימים וגו' הא למדה כי על יום שביעי של ששת
ימי בראשית הוא אומר:
ב. ששת ימים תעבוד וגו'. צריך לדעת לאיזה

אור בהיר

רמ"ל לא רק שניום השבת ניחול. רמ"א קרינ לששת אלפים שנה. רמ"ב ביום השביעי עלמו חכיר כפה שבת
שבת. רמ"ג נעבור שקראת עליו שמו של הקב"ה, דרך משל בהמה של חולין נמה שקרא עליו שם קרבן צוה אתה
מקדשו. רמ"ד פירוש על אזה יום אמרתי לך שקרא שבת שבת. רמ"ה וכי מזה יש בו. רמ"ו היה די לומר וציוס

השביעי שבת | ליהוה אלהיך לא-
 תעשה כל-מלאכה אתה | ובניך-
 ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך
 אשר בשעריך: כי ששת-ימים עשה

שביעאה שבתא קדם יי אלהיך
 לא תעבד כל עבדתא את ובניך
 ובתך עבדך ואמתך ובערך
 וגורך די בקרוב: כי ששת

יומן עבד יי ית שכ
 ית ימא וית כפ
 ביומא שביעאה עי
 ית יומא רשבתא וי
 ית אבוד וית אפד

לקט בהיר

רשי

שאין בידו תלוי, ובמכילתא חירונו בני דרכים, דרך האי שבות
 כאלו מלאכתך עשויה, פי' אם לא תשכח את המלאכה
 המוטל עליך אין שניתך שלימה ואין זו שניטה בחמת, דבר
 אחר שבות ממחשבת עבודה, פי' לא תהרהר אחריה, ורבינו
 עשה מהם דרך אחד שלפי דעתו חנה בתרא לפירושא אחי
 ולא לחלוק ולחדש (בד"א), או אפשר שמה שאמר רבינו
 שלא תהרהר, אין זה מה שאמרו במכילתא שבות ממחשבת עבודה, שפירושו אל תהרהר בדברים האסורים לעשותן בשבת
 אפילו בלי עגמת נפש, ומה שאמר רבינו אל תהרהר אחר מלאכה פירושי קמפרש מה שאמר יהא צעיק כאלו עשוי שלא
 תתן אל לבך מה שהנחת מלאכתך בחמטעה (ב"ב): (כח) פי' מאומרו לא תעשה כל מלאכה הרי וכללים בו כל דבר ישראל
 גדול, אי"כ מיותר הוא גם תיבת "אחה" וגם בנק ובתך וכו', אלא ודאי פירושו שאתה חייב לא רק על עמך אלא גם בך וכו'
 הקטנים (ב"ל): (כט) כפי' שמיני אלל שרלים (י"א י"ג) פירש"י וז"ל, להייב את המאכילין לקטנים עכ"ל, הרי גילה דעתו
 שסובר בהרמב"ם והסמ"ג שפירושו להזהיר גדולים על הקטנים דלא לאספיניהו בידים, אבל אין מנויים להפרישם, וכן הבין
 הרמב"ן ו"ל דברי רש"י בריש פ' אמור, וכן הוא בכל התורה כולה שלמדוין שאר איסורין מג' אלה, דם, שרצים, וטומאת
 כהנים, ואי"כ יהיה פי' דברי רש"י כאן ג"כ עו"ה אין שומעין לו כשנא לכבות על דעת הגדול (רא"ם), אבל מלשון רש"י
 כאן נראה שסובר ששבת יאל מכלל זה ומנויים אלו ג"כ להפרישו (נח"י), גם אפשר שדעת רבינו, הגם דקיי"ל קטן אוכל
 גדולות אין ב"ד מנויים להפרישו, דוקא ב"ד אבל אביו מוזהר להפרישו אפילו עושה על דעת עזמו (מ"ל), וכן הוא דעת
 בעל זדה לדרך:

מלאכה * (כס): (ל) אתה ובנך ובתך. אלו קטנים,
 או אינו אלא גדולים, אמרת הרי כבר מההרים
 הם * (כס), אלא לא בא אלא להזהיר גדולים על
 שבתת הקטנים (כס"ג), חב שבנינו (כס"ה דהיה) קטן
 כזה לכבית אין שימעין נוי * מפני שבביתו עניך:
 שינוי נסחאות - מאכילין

(י"א) וינח ביום הש
 מנוחה, ללמד הימ
 בעמל וציניעה שיי
 ויקדשהו. זכרו צמ
 וקדשו צמן שנה כי
 יארכו ימיה. הם
 יקלרון, שדברי תורה
 שינוי נסחאות - העוסק

חולין לא דברי תורה לא
 כאמרו בקיטור נמך וש
 (ג"א), ואחר זה אין ט
 הדברות, וגם בזה יהיה

יא. וינח ביום
 לאסור

ארבעים מלאכות שי
 טורח כלל בעשייתו
 מרשות היחיד לרבו
 רבים וחיבה החור
 מה טורח יב דדבר
 כי ששה ימים וגו'
 צטעס וחדע כי אין
 שנאמר בו (ישעי')
 ילדק לומר מנוחה ו
 היוולדת אלו דנים
 ועורח, ולזה כל ששג
 אדם בלא הרגשה

בין של עמך בין של ה', ו
 כדי ללמוד ממנו ב"ה, ולג

אור ההיים

דרך אומרים צמ"כ שבת (קו"ח): כל השומר שבת
 כהלכתו אפי' עובד עבודה זרה כאנוש מוחלין לו,
 והוא אומרו ויום השביעי שבת לה' בזה נעשה הוא
 אלהיך ולא זולתו הו' למדה שנמחל לו מה שקבל
 לאלוה זולתו יחצרך. עוד ירצה באומרו שבת לה' כי
 לא תהיה המנוחה והשביעה למנוחה ולמרגשו
 אלא למנוח ה' אלהיו. עוד ירצה על זה הדרך ששה
 ימים העבד וגו' ויום השביעי גם כן יהיה לך
 מלאכה אחת ומה היא שאתה עושה שבת לה'
 אלהיך ולא מיעפתי לך יום השביעי אלא ממלאכתך
 של עמך יי):

על דרך אומרים ז"ל (שמו"ר כ"ה) כי שקול שבת
 ככל התורה כולה. ואולי כי רמזה היא כל התורה
 כתיבת שבת על זה הדרך תרי"א הם מנוח שלא
 שמוס מפי הגבורה אלא מפי נבוא וז' מנוח אנכי
 ולא יהיה לך שבת צ' מנוח שנגעו מפי הגבורה
 מנוח אנכי היא מנוח עשה לא יהיה לך היא מנוח
 לא העשה, וכבר הודיעונו רבותינו ז"ל כי מנוח
 עשה יחננו לשם הרחמים לפי שהם צבחינה קבלה
 שבר ומנוח לא העשה יחננו לשם אדני לפי שהם
 צבחינה הדין לעובר עליהם, והנה חשבון תרי"ה
 אדני עולה ז"ה ותרי"א הרי שבת. עוד ירצה על

אור בהיר

השביעי השבת, ומה גם ב' שמות ה' אלקיך. רמז) ונמך תיבת ועשיה גם על יום השביעי, אלא ששת ימים ועשיה כל מלאכתך

(י) אתה ובנדך ובתך הקטנים. והזרינו בשבת שלא יעשו הבנים הקטנים מלאכה לדעתנו ובכרזוננו (שבת קכא).

ועבדך ואמתך, העבדים שפלו וטבלו שתיבין בכל דיני השבת בישראל, כמו שאמר במשנה תורה: למען ינוח עבדך ואמתך כמוך (דברים ה יד), ואלו תבין בכל המצוות בנשים, כמו שפירש בדברי רבותינו (הגיגה ד). וראוי היה שיהיה להם בעצמם, כי הם עצמם מצוים בשבת, אבל דבר הכתוב עמנו מפני שהעבדים ברשותנו, ליכר ששבתתם עלינו, ואם לא נמנעם אנהנו נענשים עליהם. ועוד, בעבור שעם ישראל ידבר אלהים בכל עשרת הדברות.

וגרך אשר בשעריך. על דרך הפשט גרשער לעולם הוא גר תושב שבא לגור בשערי עירנו וקבל עליו שבע מצוות בני נח, והוא הנקרא "גר אוכל נבלות" (עבודה זרה סד:). שאמר בו הכתוב: לגר אשר בשעריך התננה ואכלה (דברים יד כא). ולכן לא היתה בו המצוה שאמר "לא תעשה בו מלאכה האזרח והגר", אבל לנו יצוה שלא יעשה מלאכה לצרכינו

טוב ירושלים

בנך ובתך הקטנים. והצווי הוא: שלא יעשו מלאכה בשבילנו לדעתנו ובכרזוננו. עבדך שמל וטבל, ואמתך שטבלה, החייבים בכל דיני השבת בישראל. והצווי הוא: שנמנע אותם מלעשות אף מלאכה. וגרך אשר בשעריך. לדעת רז"ל הוא גר צדק. והצווי הוא: שהוא חייב בכל דיני השבת בישראל. לדעת רבינו הוא גר תושב. והצווי הוא: שלא יעשה מלאכה בשבת בשבילנו.

(י) ובנדך ובתך* הקטנים. והצווי הוא: שבשבת לא יעשו הילדים הקטנים מלאכה לדעתנו ובכרזוננו*.

ועבדך* שמל וטבל ואמתך שטבלה, החייבים בכל דיני השבת בישראל, כמו שנאמר במשנה תורה: למען ינוח עבדך ואמתך כמוך* (דברים ה יד), ועבדים אלה חייבים בכל המצוות כנשים, כמו שאמרו רבותינו (הגיגה ד). ומהראוי היה שה' יזהיר אותם עצמם, שהרי הם עצמם מצוים על השבת. ומה שה' צוה זאת לנו, מפני שהעבדים הם ברשותינו. והצווי הוא: ששבתתם מוטלת עלינו, ואם לא נמנע אותם ממלאכה נענש עליהם*. ובגלל עוד טעם צוה ה' זאת לנו, מפני שבכל עשרת הדברות* ה' דיבר עם ישראל.

וגרך אשר בשעריך*. לפי דרך הפשט כל מקום שנאמר בו "גרך אשר בשעריך" הוא גר תושב שבא לגור בשערי עירנו וקבל עליו שבע מצוות בני נח, והוא הנקרא בדברי רז"ל (ע"ז סד:) "גר אוכל נבלות" שנאמר עליו: לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה (דברים יד כא). ולכן לא נאמר הצווי לו, ולא נאמר: לא תעשה בו מלאכה האזרח והגר*, אלא לנו צוה שהגר לא יעשה מלאכה בשבילנו, כמו שצוה אודות

פני ירושלים

(י) ובנדך ובתך. השאלות הן: א. לאיזה בנים הכונה, לגדולים או לקטנים. ב. מהו הצווי.

לדעתנו ובכרזוננו, כדתנן (שבת קכא): קטן שבא לכבות אין שומעים לו, ופירש ר' יוחנן שם בגמרא שהמדובר בקטן העושה לדעת אביו. כלומר שאביו עומד אצלו והקטן מסתכל עליו ורואה שרעתו נוחה מזה ועושה בשבילו, שהוא כאילו מצוה לעשות זאת. (רש"י שם). ודלא כהראב"ע שמפרש שהצווי הוא שנשמור את הקטנים שלא יעשו דבר שאסור לנו לעשותו. וכך משמע לכאורה מפירש"י כאן שמביא את המשנה: קטן שבא לכבות אין שומעים לו, ואינו מוסיף שהמדובר בקטן העושה לדעת אביו.

ועבדך ואמתך. השאלות הן: א. האם הכונה לעבד שמל וטבל ואמה שטבלה, או לעבד ואמה שלא מלו וטבלו. ב. מהו הצווי.

כמוך מכל מלאכה, ואילו עבד ואמה שלא מלו וטבלו מצוים לנוח רק ממלאכה שהיא בשבילנו, אבל מותרים לעשות מלאכה לעצמם ולאחרים. ודלא כהראב"ע שמפרש שהכונה לעבד ואמה שלא מלו וטבלו, והצווי הוא שנשמור אותם שלא יעבדו גם לאחרים.

נענש עליהם. אך עדיין היה לה' להזהיר גם אותם עצמם. לכן ממשיך רבינו שבגלל עוד טעם צוה ה' זאת לנו. [אך לא זכיתי להבין למה היה לה' להזהיר אותם עצמם, הלא הם חייבים במצוות כנשים, וגם את הנשים לא הזהיר].

שבכל עשרת הדברות, וכן בכל התורה, כמו שכותב רבינו לעיל (יט א).

וגרך אשר בשעריך. השאלות הן: א. האם הכונה לגר צדק או לגר תושב. ב. מהו הצווי.

האזרח והגר, כמו שנאמר אצל יו"פ (אחרי טז כט).

בקטנים והבהמה, והוא

והכתוב שאמר:

לתורתנו, שצוה אותו ב' יהיה לכם ולגר הגר או

אבל מצאנו לרבו

צדק, והוא תיב קמונו ב'

ורצונם שיהיה המזרח ה'

הקש לבהמה, שאמר: ?

כלם בשוה, שלא יעשו

הדברות שונים, ותיבם ו

(דברים ה יד).

(יא) בדרך ה' את יום

הקטנים והבהמה, אבל הו:

והגר הנוכר בפסוק:

שהתגיייר וקבל על עצמו

כמו שנאמר: תורה אחת ו

ולגר ולאזרח הארץ* (שם

אבל אנו מוצאים ש

גר צדק, והצווי הוא, שה

כא לרבות גר תושב הערל

בשמירת שבת כמונו, והפ

למען ינוח שורך וחמורך

ולפי זה צוה ה' עז

אבל לעצמם יכולים לעש

השבת כמונו, כמו שנאמר

על כן בך ה'

בכניסתו, ו

(יא) על כן בך ה' את יו

לעצמו בשבת. ודלא כהראב

תושב, והצווי הוא שיגור ב'

מלאכה בשבת.

והגר. הרי שהגר אסור בעשי

ולאזרח הארץ. אך לפי זה

לא כאן ולא שם, כי עבד

שמל וטבל, חייב בכל די

שכתב רבינו לעיל בפסוק ו

גר תושב שאסור לו רק י

וכן להלן, העבד הנוכר שם

5

7 ← מב כל הולך על-גחון ו' דגחון חצי התורה באותיות והוי"ו רבתי וכל | הולך על-ארבע עד כל-מרב רגלים לכל-השרץ השרץ על-הארץ לא תאכלום כי-שקץ הם:

רש"י

(מב) הולך על גחון. זה נחש ולטון גחון שחיה (אין קאפעער) בלע"ז ואת הדומה לדומה: מרב רגלים שם ונופל על מעיו: כל הולך. להציא רגלים. זה נדל שרץ שיש לו רגלים מראשו ועד השלשולין ואת הדומה לדומה: הולך על ארבע. וננו לכאן ולכאן וקורין לנטפיד"ש זה עקרב: כל. להציא את החפושית אשקרצו"ט (הונדערטפיסיג):

תורה תמימה

(מב) כל הולך על גחון. ת"ר, הולך על גחון זה נחש, כל — לרבות השלשול והדומה לו (הולין ס"ו ב').

גחון. ו' דגחון חציין של אותיות שבתורה קפ"ח (קדישין ל' א').

ובל הולך על ארבע. ת"ר, הולך על ארבע — זה עקרב, כל הולך — לרבות את החפושית והדומה לו קפ"ט (הולין ס"ו ב').

עד כל מרב רגלים. ת"ר, מרב רגלים — זה נדל קצ, עד כל — לרבות את הדומה והדומה לדומה קצ"א (שם שם).

7 ← לא תאכלום. לא תאכלום, להזהיר הגדולים על הקטנים קצ"ב (יבמות ק"ד א').

קצ"ב) פירש"י קרא יתירא הוא דהא כתיבי אזהרות הרבה בשרצים, עכ"ל. וכונתו דמיתורא דריש על המאכיל, אבל לפי"ז אינו מבורר לשון הגמ' לא תאכלום — לא תאכילום.

אבל לולא דבריו נראה ברור דחסרון דברים יש בגמ', וצ"ל כמו שבאה דרשה זו בתורת כהנים בפי הקודם, בזה"ל שקץ הוא לא יאכל לחייב את המאכיל כאוכל, או אינו אלא לאסור בהנאה ת"ל לא תאכלום, הא כיצד, באכילה אסורים בהנאה מותרים, הא מה אני מקיים לא יאכל לחייב את המאכיל כאוכל, ע"כ. וברור שכן צ"ל בגמ' לא יאכל לא תאכלום לחייב את המאכיל כאוכל, והבאור כמו בתורת כהנים, ודו"ק.

והנה בגמ' כאן בעי למיפשט מכאן דקטן אוכל נבלות ב"ד מצווין להפרישו, ודהה הגמ' דאיירי לענין שלא ליספו ליה בידים. ולענין איסור דרבנן מחלוקת בין הפוסקים אם מותר לספות בידים, ובהגהות אשרי דעבודה זרה פ"ב כתב דאין להאכיל איסורין אף לקטן שבקטנים, מפני שאיסור ודבר טמא מוליד טבע

קפ"ו) כנראה לכן מרב נחש מגחון עפ"י הפסוק ועל גחון תלך, ושלשול הוא תולעת ארוכה כנחש והוא הנמצא באשפה.

קפ"ח) לעיל בפסוק דרש דרש משה (י"טו) הוי חציין של תיבות שבתורה, וכאן הוא חציין של מספר האותיות, ויתכן דלרמוז זה בא הוי דגחון רבתא. אמנם כבר עמדו למנין ואין מספר החצי כאן מכוון, ואין ספק שזה הוא מפני שאין אנו בקיאים בחסרות ויתירות כמו חכמי התלמוד.

קפ"ט) חפושית היא תולעת שחורה ההולך על ארבע. והרמב"ם פ"ט דפרה כתב שהיא נקובה כגבעול הקנה.

קצ) פירש"י מאה רגלים קורין לו, עכ"ל. ויתכן לפרש המקור לזה עפ"י המבואר בעירובין ה' ב' מבוי העשוי כנדל שפירושו מבוי שיש לו משני הצדדים הרבה שכלים, יעו"ש. ומש"כ רש"י שקורין לו מאה רגלים לאו דוקא מאה אלא ר"ל הרבה.

קצ"א) ר"ל דומה בכלו או במקצתו, ואולי הכונה אם אפילו לאו דוקא הרבה רגלים אלא יתר מהרגיל.

מג לא תשן נפשתיכון בכי דרחש ולא תסת' ותסתאבון פו'

(מג) אל תשקצו ונטמאתם במ.

(מג) אל תשקצו ליה, שקליו [שבת צ' ב'].

אל תשקצו. רב ביבי נגפשותיכם

ונטמתם במ. בהם

ונטמתם במ.

רע, וכפי הנראה בפסוק הסמון

קצ"ג) מין חגב טד משום דמא

קצ"ה) קנא דאומי איסור זה כ

קצה בו, ואפילו י כמו מאכלות או ו

וכדומה, וכן ב והרמב"ם בפי"ז

חכמים, ונראה בד משום דפשטא דג

דעה סי' קט"ז כ בטעם הדבר שא

שבכללות שכולל אי משום הא ל

שכוללים פרטים ובחקותיהם לא ו

ילבש גבר שמל וכדומה, אך בא

קצ"ו) פשוט דמדיי השורש טמז

דעה סי' פ"א דכו

ספר תולדות

אדם וחוה חכרו החכם הגדול רבינו ירוחם
בר משולם זצל מארץ פרוכינצה

גדסם במנות השר מכייסיקו מיש אליוויז כרגדיון ק הארון מכייסיקו מיש פיורו כרגדיון

שכס חטמת אלפים גלם חטות ושלם עשרה לכריאת עולם בשכס חטומית לאדוכנו סדוכום פראנז'סקו דו' כא יר'ם חק'.

בוניציאה

ספר
אמרי בינה

אורה היים • יורה דעה

למרנא ורבנא

רבי מאיר אויערבאך זצוקללה"ה

אב"ד ור"מ לכל מקהלות האשכנזים
בעיה"ק ירושלים תובב"א

יוצא לאור בהדפסה מחודשת ובהגהה מדוייקת
עם פיסוק, קיטוע, מראי מקומות ומפתחות

בהוצאת

יד צבי חייקל בירין
מכון משנת רבי אהרן

תש"ע לפ"ק

פשוטה נעושה על דעת אביו הוי כמאכילו בידים א"כ למה לרר קרא כלל בשבת, וראיתי בס' מנחת מאש (ח"ד סי' ע"ד) שעמד ע"ז והעלה צ"ע 49, ובס' חקרי לב (אריה ח"ה סי' סד) מקשה עוד למאן דסובר דיש לומר דהנך קראי דדס ושרזים הוא אף אם מעלמן עושים בית דין מנווין לאפרושינהו ומנייהו לפינן לכל התורה, יקשה דנפשוט ממה לררר קרא לגבי שבת דאי צ"ד מנווין להפרישן ככל איסורין מכ"ש שבת דחמור.

76 ונראה הא ידוע דקטן מעשה יש לו ומחשבה אין לו ואף מחשבתו ניכרה מחוך מעשיו לית ליה מדאורייתא כמבאר בשולין (י"ג), וידוע דשבת מלאכת מחשבת אסרה התורה ומתעסק בעלמא פטור ולא שם מלאכה הוא רק כשמכוין אל המלאכה, לכן אי לא דגלי לן קרא בשבת להזיר גדולים על הקטנים לא היינו יכולים למילף מדם ושרזים דשם אהענד איסורא אף אם אוכל הקטן בלא כונה כדקיימא לן (בהרד"ק סג) מתעסק בחלצים חייב כגון נהנה, וכן נטומא אף בהעדר שום כונה מ"מ נטמא גופו לכך הזהירה התורה הגדולים על הקטנים, משא"כ בשבת היינו אומרים דלא אהענד שום איסור נמעשה הקטן כיון דכל מעשיו הם בלא דעת וכונה וכמעשה נהמה, א"כ כמו דהזהירה התורה לישראל על שכינת נהמהו כמו כן הזהירה על מלאכת חרש בושה וקטן, ונעושה ע"ד אביו דלאו דעת ומחשבת אביו מרפיין למעשיו של החשו"ק והוי כאילו עושין מעשה מלאכת מחשבת, ואף אם עושה ע"ד אחר שאינו אביו ג"כ אסור דכיון דעושה על דעת אחר מרפיין מעשה שלו למחשבה של האחר ואסור דאהענד מלאכה על ידו 50, ואף דענד עושה ע"ד אחר מותר כמו שכתבתי לעיל (שבת ס"א) מדברי תשובת השב"ח (ח"ה סי' נט) היינו ענד דיש לו דעת ומחשבה אמרינן דעתא דנפשיה ענד משא"כ קטן, וכבר כתבתי לעיל דענד קטן י"ל דאסור וכמבאר מדברי רבינו יריש (נ"א ח"ה י"ג ג) מוצא צנ"י וסי' סג) דלאו דוקא נעושה ע"ד אביו רק שדברו נהווה אבל גם נעושה על דעת אחר ג"כ ככלל אזהרה דלא תעשה כל מלאכה 51.

וכן נראה מריש פ' מי שהשקיף וכו' (ק"ג) תמור וחשו"ק דכתבו תוס' אע"ג דעושה ע"ד אביו אסור, ומאי קשה לכו אומא דאירי בחשו"ק שאינו אביו, אלא משמע דאסור דאין חילוק בין עושה על דעת אביו או אחר רק אם עושה ע"ד גדול הוי כמו דנעשה מלאכת מחשבת דמזרפיין מעשה הקטן למחשבתו דישראל הגדול, וכן משמע מדברי רש"י (נמות (ק"ד. ד"ה נעושה) שכתב אבל הנך מפתחות דרב יחזק לא הודיעו שנאנדו שם ולא הכיר דעתו שנוה לו, ולמה ליה לזה דילמא א"ל רבי פדה דבר טלי וטליא וליעיילו שם שאינו ננו, אלא ודאי דככל מקום נעושה על דעת הגדול שכיחתן על הגדול, וגימלה לנו התורה למחשב מלאכתו של הקטן בצירוף מחשבת הגדול

ואם עושה על דעת עצמו לאו שם מלאכה היא כלל מדאורייתא דלאו בר כונה הוא ולא הוי מלאכת מחשבת רק כמתעסק בעלמא, ומ"מ מדרבנן מצד מצות חינוך אסור להגדילן בחילול שבת אפי' בדברים שהם משום שבות כמבאר ברמב"ם (מאכלות אסורות פ"ו ה"ה) וש"ע (א"ח סימן ט"ז ס"א) דאף דלא הוה שם מלאכה כלל מ"מ אף מתעסק פטור אבל אסור כאשר העלה רבינו הגדול עק"א ז"ל בתשובה (קמ"א סימן ה) וממעטינן מחטאת מדכתיב (ויקרא ד, כג) אשר חטא בה אבל עבירה נעשית, ומה דממעטינן מטעם מלאכת מחשבת אסרה תורה היכא דליכא מלאכת מחשבת אינו ככלל מלאכה ולא נעשה עבירה כלל והיינו אם נחכוין לחוך מחובר זה וחתך מחובר אחר זה רק בשבת פטור מטעם מלאכת מחשבת אבל אם היה סוכר שהוא חלוש והיה מחובר מקרי נעשה מחשבתו רק דפטור מחטאת מטעם דלגבי מלאכה הוי מתעסק ע"ש, ויש לומר דמלאכת קטן לא חשיב מכיון למלאכה אף דנעשית מחשבתו מ"מ כיון דלית ליה מחשבה הוי רק מתעסק בעלמא ועי"פ נעשה מלאכת איסור לכך חייב לחכמו, ומלבד זה אף אם נאמר דאף מתעסק לא אהענד איסור כלל כדמשמע קלח מדברי תוס' סנהדרין (סג ד"ה הגביה) מדקשו על שמואל דלמה ליה נמתעסק בשבת טעמא דמלאכת מחשבת, ודילמא להכי נקיש טעמא דמלאכת מחשבת דלא אהענד איסור מלאכה כלל, אלא משמע דגם מתעסק לא הוה איסור ושם מלאכה, ועיין לחם משנה שבת (פ"א ה"ח), או אם נאמר דמלאכת קטן שאינו עושה ע"ד אביו לא מקרי מלאכת מחשבת כלל וליכא איסור מלאכת חילול שבת, מ"מ מדרבנן מנווה אביו למנוה דלא יתי וליסרך למען ירגיל אותו שלא יחלל שבת כשיגדל 52.

אגב ראיתי שם בתשובת עק"א ז"ל שראה להביא ראיה דמתעסק מקרי עבירה מהא (נדרים י"ג) דהמולא כלאים צנגדו פושטו אפי' צבוק ואם הוא אינו יודע שיש בו כלאים ואחר רואהו צריך להגיד לו אפילו צבוק אי מתעסק לא הוה אסור דאורייתא הא כיון דאינו יודע צנגדו כלאים הוי מתעסק, וכבר לדמות דכלאים דהאיסור הנחת חימום הוי כמו חלצים ועריות דמתעסק חייב 53, ולא יכתיב להבין דבריו הא כיון דשמואל נקט רק חלצים ועריות משמע דדוקא באלו דהוי אכילה איסור דכנס חוך הגוף ועריות שפועל כל הגוף מה חייב שכן נהנה ולא נשאר נהנות, וראיה לזה מש"ס פסחים (ג) תאמר נמעילה שכן אם נחכוין להחמסם נצוין חולין ונחמסם נצוין הקדש שמעל ועי"ש ברש"י הטעם דנמעילה ונטמא צנגגה כל דהו כתיב ולא כתיב בה מיטוטא כדכתיב בשבת מלאכת מחשבת וכתיב נשאר מצות אשר חטא בה פטר למתעסק, וכן איתא שם דחייב נמעילה מתעסק כאינו מתעסק נבושטי ידו לכלי ליעול חפץ וסך ידו בשמן של קדש דמעל, והכל מטעם דלא יש מיטוטא ומה לררר זה הא חייב

דשבת דחבירא, 49. בבית אפרים יז"ה סי' כב חורף התפסוק הוא רק אסמכתא, ובאתיעור יז"ד סי' פא אית בן כתב בשם שהן הגר"ח התחוב בא לחתמו עליו דלא דשבת חבירו משאר לאיין יהוה כתיבד עבודה זרה, ודאחיעור תודין שם דבכל התורה עובר ריקא אם ספי ליה בידים ובשבת עובר אפילו אם עשה על דעת אביו, ונעשת ליכא למילף לכל התורה דהיא מדין שביחה עי"ש אבנב זה אינו כיישב קרית החק"י לב, 50. באחיעור שם הקשה דכתיב שבת קמא ע"א כס"ד דאירי באינו עושה ע"ד אביו בנכחת הגבי דכ"ד מעיין להפייש קטן מאיסור ולכאורה הא בכח"ג לא הוה איסור כלל וכן קשה בנכמות ק"ה ע"א עי"ש ודביא דרבינו לקמן כתב מדרבנן אסור אף באינו עושה ע"ד אביו, אטנב בעיקר הקיישא

דקטן אין לו מחשבה כתב שם האחיעור החלוק שבת נטימא דע"ז קא שם הגבי בחילוף דהתם בעי כונה לעשות סלי וזה אין לו, משא"כ בשבת צריך כונה בעלמא כגון דרוצה לכבות הגר או להוציא לרה"ו, 51. באחיעור שם אית ט כתב דברבינו יוחס לא הוה כלל מאיסור לא תעשה כל מלאכה, וכונת חר"י הוא לאיסור ספיה דבעושה על דעת גדול הוה כמו שאומר לו לעשות וכוה אין נפק"ב בין אביו לאחר, 52. ועיין באחיעור שם אית א דביא מהתירומת הדשן ח"ב סי' סב דהטעם מהתורה דלא ליספי לקטן הוא כדי שלא ירגיל איתו לעבור עבירות ולכשיגדיל יבקש לימנעו ועי"ש ובש"ת תהם סופר אית כ"ו פ"ג מה דהאריכו ביבירי התירומה, 53. ע"י ככלי חכמה פ"ו משות וק"ו, ב"ו תובא לקמן דיני שבת סי' ח.

11
Grodzinski, Hayyim Ozer, 1863-1943
"

ספר אחי עזר

כ"ט

שאלות ותשובות, ביאורים וחידושים הערות והארות
בכמה מקצועות בהלכה בארבעה חלקי שולחן ערוך

חלק שלישי

מאת

חיים עוזר גראדזענסקי

ווילנא

בלאז"מ הרב הגאון מו"ה רוד שלמה זצ"ל
בן הגאון הגדול בדורו מו"ה משה ארי' לייב זצוקלה"ה
האבד"ק איזויע

בהוצאה חדשה ומתוקנת

שנת תשנ"ב לפ"ק
פעיה"ק ירושלים תובב"א

לאמה ופרך בגמ' והא תרומת חו"ל אינה אסורה אלא למי שטומאה יוצאה עליו מגופו וה"מ באכילה אבל בנגיעה לא ומשני לא נצרכה אלא לסוכה שמן של תרומה דסיכה הוי כשת"י, והרי תרומת חו"ל הוי דרבנן וגם הא דסיכה כשת"י כ' התוס' שם דל"ה אלא מדרבנן ואפ"ה הוצרכו להטבילה ומוכח דלא ספינן לקטן אפי' איסורא דרבנן, וכבר קדמוהו בחידושי הר"ן לנדה שם שרצה ג"כ להוכיח מד' הגמ' דלא כהרשב"א וכו' ולי אפשר דכיון דסיכה כשת"י הסכינן אותה הרי הן כמטמאין תרומה בידים ומשום איסור הסכינן הטבילה ולא משום איסור התינוק עכ"ל. ובאמת קשה דאם משום איסור טומאה מה שייך זה לסיכה כשת"י, גם הא תרומת חו"ל דהוי דרבנן מותר לטמאותה, וכן הקשה שם בס' ערוך לנר, וצ"ל בכונת הר"ן דע"י אכילה אסור לטמא גם תרומת חו"ל דרבנן, וע"כ כ' דכיון דסיכה כשת"י הוי איסור משום הסך דמטמא התרומה ע"י אכילה, וכ"כ בס' בית אפרים חו"ד סי' ס"ב בכונת הר"ן.

והנה בסוף הסי' כ' שם בבית הלוי לישב ד' בעה"מ שכי' בספ"ג דר"ה דבמצוה דרבנן לא אמרי' מצוות לאו ליהנות ניתנו וק' ע"ז דבנדדים ל"ו דאמרי' דלא ילמדנו מקרא במקום שנוטלין שכר על המקרא ולד' ריו"ח איירי בפיסוק טעמים דל"ה אלא מדרבנן דמש"ה הוא דמותר ליטול שכר ע"ז, וכיון דל"ה אלא מדרבנן יאסר ללמד מקרא גם במקום שאין נוטלין שכר ע"ז משום הנאת הלמוד גופי' כיון דל"ה אלא דרבנן ובמצוה דרבנן הא לא אמרי' מללה"ג. וכ' לישב ע"פ שי' הרשב"א דבאיסור דרבנן מותר לספות בידים לקטן וסתם לומדי מקרא הוו קטנים וכיון דהאיסור הוי משום הנאת לימוד פיסוק טעמים דהוי רק מדרבנן מש"ה ל"ה רק איסורא דרבנן ומותר לספות בידים, ולהכי מוקים לה במקום שנוטלין שכר על המקרא והוי ריוח ממון דהוא איסורא דאורייתא ולא ספינן ל"י בידים, ואינו מוכן דאטו משום דהמצוה היא מדרבנן גם האיסור אאמ"ר והלא האיסור הוא ההנאה ומכיון דבמצוה דרבנן ל"א מללה"ג הוי הנאה ואסור מדאורייתא דמאי נפ"מ אם נהנה מדבר שהוא דאורייתא או דרבנן כיון דעכ"פ מיהו נהנה.

ב

ד (כה) **בס'** אמרי בינה הל' שבת סי' ד' כ' דמבואר מד' רבנו ירוחם שהובא בב"י סי' של"ד דלאו דוקא בעושה ע"ד אביו רק שדברו בהוה אבל גם בעושה ע"ד אחר הוי ג"כ ככלל אזהרה דלא תעשה כל מלאכה, וכן נראה מר"פ מי שהחשיך גבי חמור וחשו"ק דהקשו בתוס' הא בעושה ע"ד אביו אסור, ומאי קושיא אימא דאיירי בחשו"ק שאינו אביו ומשמע דסברו דאין חילוק בין עושה ע"ד אביו או אחר אלא דעושה ע"ד גדול, וכ"מ מדרש"י כיבמות ק"ד שכי' אבל הנך מפתחות דר' יצחק בר ביסנא לא הודיעו שנאכדו שם ולא הכיר בדעתו שנוה לו ולמ"ל לזה דילמא ר' פדת א"ל דלידבר טלי וטליתא שאינו בנו אלא ודאי דבכ"מ שעושה ע"ד הגדול שביתן על הגדול, עכ"ד. ולכאורה י"ל בזה משה"ק לעיל באות י"ג בבני בתירא דאיבע"ל אם פסח דוחה שבת, והרי ה"י אפשר לשחוט

כמו שכיתח עבדו דלא שייך בשאר איסורים, ומדוקדק בזה לשון הרשב"א, (בד' קנ"ג בשבת) דמתחלה כתב דכל שבגופו איכא איסור דאורייתא אי אמרינן לקטן למיעבד איכא נמי איסור דאורייתא דלא תאכילום, והיינו משום עשי' ואמירה עובר משום לא תאכילום, אך בעושה ע"ד אביו שאין בו עשי' ואמירה עובר בזה משום ל"ת מלאכה אתה ובנך. (אלא דמד' הרשב"א כיבמות שם דמדמה שארי איסורים לשבת ומביא רא"י מהבא לי חותם וכו' דאפי' בעושה ע"ד אביו אמרינן ב"ד מצ"ל, הא בשבת עובר מצד דין שכיתיה דאתה ובנך ומאי רא"י לשארי איסורים וע"י במשכנות יעקב סי' ק"ז וצ"ל דהרשב"א כאן לא נחיה לדרשא דהמכילתא, וס"ל דאסור רק מדין ספי' ולא כמו שכי' בשבת קנ"ג וצ"ע) אולם עדיין קשה למאן דס"ל דב"ד מצווין להפרישו, למה צריך קרא בשבת הא לא גרע משארי איסורים. וכן הקשה בתשו' חקרי לב כמו שהובא באמרי בינה שם.

ובת' חת"ס חאו"ת סי' פ"ג עמד ג"כ ע"ד הרשב"א הנ"ל שהתחיל בלא תאכילום ומסיים בל"ת מלאכה ומבאר דמלאו זה דל"ת מלאכה אתה ובנך וגו' ובהמתך ילפי' לאו המחמר כשעושה מלאכה הוא עם צירוף הבהמה ובוה מוזהר נמי על בנו, וחמור הבן מבהמה וכו' אבל כשהקטן עושה מלאכת עצמו לית כ"י האי לאו ומ"מ אית כ"י משום לא תאכילום כדספי ל"י בידים וז"ש הרשב"א דאם היינו מסייעין לו עובר בלא תאכילום אפי' בשל עצמו ואי עשה ע"ד אביו איכא נמי משום מחמר כמחמר אחר בהמתו עכ"ד, אמנם גם לדידי' יקשה למ"ד דב"ד מצ"ל דאפי' בעושה לצורך עצמו מצווין להפרישו ולדידי' אמאי איצטריך האי דל"ת מלאכה אתה ובנך שכי' הרשב"א, וע"כ צ"ל דלמאן דאית ל"י דקא"ג ב"ד מצ"ל אית ל"י דב' כתובים הבאים כא' אין מלמדין ולא ילפי' מלא תאכילום לשאר איסורים כמ"ש הב"י בס'י שמ"ג, ומש"ה איצטריך קרא דל"ת מלאכה אתה ובנך גבי איסורי שבת, אמנם עדין יקשה לשי' הסוברים דגם בכל איסורים מצ"ל מן התורה ודלא כהב"י, ובס' בית אפרים חו"ד סי' ס"ב כ' דהך דרשא דמכילתא דל"ת מלאכה אתה ובנך להזהיר גדולים על הקטנים אינו אלא אסמכתא בעלמא, אבל מד' הראשונים לא משמע הכי.

ד **ושמעתי** מאלופי ומיודעי הגאון ר' חיים מוולאזין דלהכי

איצטריך קרא דל"ת כל מלאכה אתה ובנך דמשום לאו דלא תאכילום לא הוי אלא איסור בעלמא כשאר איסורים משא"כ משום ל"ת כל מלאכה הוי איסור דשבת דחמיר כדאיתא כיבמות ו' שאני לאוי דשבת דחמירי ופירש"י דק"ל מחלל שבת כעובד ע"ז.

כד **וראיתי** בס' בית הלוי ח"א סי' י"ג שנתעורר ג"כ על קר' הגמ' כיבמות שם דאריו"ח בעושה ע"ד אביו דהא כיבוי אאמ"ר דהוי משצא"ג וברבנן הא לכ"ע אין ב"ד מצ"ל. וה"י דמשצא"ג שאני דעיקר מלאכה דאורייתא היא, אולם מד' התוס' בשבת קכ"א ומהרשב"א והר"ן מוכח דגם משצא"ג לא שאני משאר איסורי דרבנן לענין מצ"ל, וכמ"ש בעצמו במסקנת דבריו, עוד הקשה שם לשי' הרשב"א דברבנן גם ספי' בידים מותר מהא נדה ל"ב דקאמר מעשה כפומבדיתא והטבילה קודם

ע"י קטן. ולפ"ד האמרי בינה הוה א"ש דהא אסור מטעם ל"ת כל מלאכה אף באחר שאינו אביו. אולם באמת אינו נכון, דברבנו ירוחם וכן כב"י לא הוזכר כלל הא דל"ת כל מלאכה, ולא איירי הר"י אלא מדין ספי' דס"ל דבעושה ע"ד הגדול הוי כאומר לו לעשות ומיקרי ספי' בידים, ובוה בודאי אין נפ"מ בין אביו לאחר, אבל אינו עובר משום ל"ת כל מלאכה אתה ובנך אלא אביו אבל לא אחר כמו שנראה מד' הראשונים.

L

(כו) **בספק** איסור דאורייתא אי ספינן ל"י בידים, הנה התוס' ביבמות קי"ד בהא דאיתא שם בדמאי הקילו כ' בחירוצם השני דאי לאו הא דבדמאי הקילו הוה מחמירין ב"י לענין להפריש הקטן כיון שיש לחוש לספק טבל דהויא דאורייתא, ומוכח דגם באיסור ספק מפרישין, אולם לדין דאין מצ"ל ורק ספי' בידים אסור א"כ לשי' הרשב"א דבאיסור דרבנן לא נאסרה ספי' לקטן יש מקום להסתפק אם נימא דספיקא דאורייתא מה"ת לקולא ורק איסור דרבנן יש בו, דשמא בספק של תורה החמירו יותר וכמ"ש התו' לענין הפרשה, ואמת דהרשב"א ס"ל דספק דאורייתא מה"ת לחומרא והרמב"ם דס"ל דספק איסור מה"ת לקולא ורק רבנן החמירו בספק דאורייתא הא ס"ל דגם איסור דרבנן אסור לספות בידים לקטן, אלא דמ"מ יש להסתפק להסוברים כהרשב"א בדין ספי' בידים כאיד"ר וגם דספק מה"ת לקולא וגם להרשב"א עצמו משכח"ל דהאיסור ספק אינו אלא מדרבנן כגון בתרי ותרי דהוי ספיקא דרבנן ומדאורייתא אוקמה אחזקה או היכא דאיכא חזקה דאיתרע או רוב שאינו גמור וכה"ג.

ויש לעיין בפסחים פ"ח דהקשו בגמ' ש"מ יש ברירה ומשני ד' זירא שה לבית מ"מ. פי' דשה לבית אבות לאו דאורייתא והקשו שם בתוס' האיך מאכיל פסח שלא למנוייו הא אסור לספות בידים, ולכאורה אף דאין ברירה מ"מ הוי ספק ומוכח דגם באיסור ספק אסור לספות בידים. אולם י"ל דלפי תי' הגמ' דשה לבית אבות לאו דאורייתא לא שייך מנוי גבי קטן מדאורייתא ומינוי דמדרבנן לא מהני מה"ת וגם ספק לא הוי אלא איסור ודאי דשלא למנוייו מדאורייתא (וס"ל להתוס' כאן דאף דלא שייך מינוי בקטן מ"מ אסור ל"י משום שלא למנוייו דלא כשי' התוס' והרשב"א והר"ן בנדרים), ולפ"ז מקי' הגמ' שפיר יש לדקדק שהקי' ש"מ יש ברירה והא גם אי אין ברירה לא הוי אלא איסור ספק וע"כ דגם איסור ספק לא ספינן ל"י לקטן. ובהגהות מלא הרועים שם העיר על קו' התוס' הא כיון דשה לבית אבות לאו דאורייתא ל"ה אלא איסור דרבנן כמ"ש הר"ן בנדרים ובאי' דרבנן הא ספינן לקטן בידים כמ"ש הרשב"א עכ"ד, והנה לשי' הר"ן כיון דבקטן לא שייך מינוי אין בו איסור משום שלא למנוייו, ואף אם מדרבנן שייך מינוי בקטן והוי שלא למנוייו מדרבנן הא דרבנן יש ברירה, אבל באמת מד' התוס' שכ' דהתם ילפי' מלא תאכלום ולא אסור אלא דומיא דשרצים ונבלות אבל כה"ג דאיכא חינוך מצוה שרי, מוכח דלא ס"ל כשי' הר"ן בנדרים אלא ס"ל דמכיון דמדאורייתא ליכא מינוי, בקטן

הוי איסור דאורייתא. שוכ ראינו בחי' רע"א כמערכה ח' שכ' ג"כ דאיסור ספק אסור להאכיל לקטן, וכ' דגם להרמב"ם דכל ספק דאורייתא מה"ת לקולא ורק מדרבנן אסור מ"מ הך איסור דרבנן חמיר משאר איסורין דרבנן כיון דהוי הספק בדאורייתא ואסור להאכילו לקטן. אמנם מ"ש שם לעיל מזה לפקפק ע"ד המג"א בס"י שמ"ג שהשוה ד' התוס' להא דמחנכין קטן בחקיעת שופר כשבת דהא התם הוי דרבנן אבל שלא למנוייו דמדאורייתא אסור להקטן מה מהני בזה חינוך מצוה להתיר איסור דאורייתא, באמת מל' התוס' עצמן נראה דס"ל ג"כ דהוי דאורייתא ואעפ"כ מותר משום חינוך מצוה, ובסברת התוס' י"ל לפי שי' התרה"ד דליכא איסור על הקטן אלא משום דאחי למיסרך לכשיגדיל א"כ הכא דלכשיגדיל יהי' בכלל מינוי ל"ש לאסור ספי' בידים בקטנותו ואולי זהו כונת התוס' במ"ש רכיון דאיכא חינוך מצוה שרי. אולם כ"כ לעיל דזה לא שייך אלא אי נימא דאיסור ספי' אינו אלא מדרבנן ואם אאמד"ר הוי א"ש דברי התוס' בפשיטות, אלא דמל' התוס' לא משמע הכי, ובס' עמודי אור תי' קו' התוס' דאיסור דשלא למנוייו אינו אלא איסור עשה ול"ד ללאו דשרצים ואינך דכתיב בהו לא תאכילום, אולם כבר הובא לעיל שהתרה"ד ה"ר מתרומה טמאה דשייך דין הפרשה או ספי' בידים גם באיסור עשה, ולפלא שלא הביא בעמודי אור ד' התה"ד דכ' ג"כ להביא ראי' מתרומה טמאה.

א

(כו) **הגרע"א** בת' סי' ה' מביא ד' התוס' בסוכה י' דכ' להוכיח דל"א מוקצה מחמת יום שעבר מהא דעירובין ל"ו בלגין של טבול יום דאמר הר"ז תרומת מעשר לכשתחשך דאם תחילת היום קונה עירוב ולא בעי' סעודה הראוי' מבעוד יום הוי עירוב ול"א מינוי דאיתקציא בין השמשות משום דהוי מוקצה מחמת יום שעבר, והוכיח הגרע"א דהתוס' ע"כ לא ס"ל כשי' הרשב"א דלדין דקא"נ אין בי"ד מצ"ל ספינן ל"י בידים איסור דרבנן דהא הרשב"א הקשה לנפשי' אמאי אין מערבין בטבל דרבנן הא דאוי לקטנים כמו דמערבין ביוהכ"פ ותי' דהא דחזי לקטנים לא מהני אלא גבי יוהכ"פ דאיסורא דיומא גריס משא"כ בטבל דרבנן, ואי ס"ל לתוס' כהרשב"א אין ראי' מההיא דלגין די"ל דלעולם אמרי' מוקצה מחמת יום שעבר אלא דאיסור מוקצה יומא קגריס ומערבין בו משום דחזי לקטנים. והקשה לפ"ז על הר"ן דבר"פ יוהכ"פ ס"ל כהרשב"א ובסוכה הביא ראי' התוס' והניח בצע"ג.

אולם נראה דלכאורה דהתוס' בסוכה צ"ב, דאע"פ דל"א מוקצה מחמת יום שעבר, מ"מ באותה שעה ודאי דאסור משום ספק טבל דהא דאמר תחלת היום קונה עירוב היינו בסוף ביהש"מ כמו שפירש"י בעירובין ל' ע"ב בד"ה ולפרוש דאף בתחלת היום הוי ביה"ש דלא גזרו עליו משום שבות, ובע"כ צ"ל דכיון דביה"ש הוי ספק טבל ואינו ראוי לאכילה באותה שעה וצ"ל דהטעם בזה משום דאמרינן ממנ"פ אי ביה"ש יום של אתמול א"כ אינו יכול לגרום איסור על יום זה ואם הוא תחלת היום א"כ לפי"ז לא הי' אסור גם ביה"ש ורק מה שנהגנו איסור בשביל חסרון ידיעה

זה השער נה' צדיקים יבואו בו

ספר

שאלות ותשובות

רבי עקיבא איגר

למרנא ורבנא גדול מרבני שמו
רבי עקיבא בהרב רבי משה גינז וצלה"ה
אב"ד ור"מ בק"ק פוזן והמדינה

מהדורא קמא

חלק ראשון

סימן א - קכא

הודפס לראשונה בוורשא
בשנת ה'תק"ל קרן לפ"ק (תקצ"ה)

ועתה יוצא לאור בס"ד ע"י המשתדל
ע"ה דניאל בימון ס"מ
בעיה"ק ירושלים ת"ו
שנת תשנ"ח לפ"ק
בסיוע מכון המאו"ר להוצאת ספרים
שע"י ישיבת "אורות התשובה" ירושלים ת"ו

מכון תדני ספרות שע"י מוסדות 'אורות התשובה'

סימן טו

[מלטול בשבת ע"י תינוק פחות מכן ט']

עוד לו.

ומ"ש מעכ"ת דבנ"ד ל"ש אתי למיסרך כיון דלא
הוי מלתא דקביעותא.²

אנחנו לא באנו למדה זו לאסור מטעם אתי
למסרך, דדוקא בההיא דזמן ביוה"כ
(עירובין מ, ב) דמדינא הוי מותר ליתן לקטן
לשתות, דמה שעושה הקטן השתיה הוא צורך
עצמו, אלא דמ"מ כיון דאנן עושים בשבילנו
לכרך שהחיינו אסור דדלמא אתי למסרך, וכזה
מחלקים דבמילה ביוה"כ דלאו מלתא דקביעותא
מותר, והכל במעשה הקטן ענין לצורך עצמו,
אבל אם מעשה התינוק על דעת הגדול מדינא
אסור (עי' מג"א סי' שמג).⁷

גם מה שכתב מעכ"ת דהוי לצורך מצוה דמותר,
כההיא דמתעסקים עם התינוק בשופר. גם זה
אינו, דמותר רק לחנך הקטן כמצוה במעשה זו
והוי ג"כ לצורך התינוק להרגילו במצוה אבל לא
לצרכנו.⁸

ולדעתי יש תקנה ליתן להתינוק חומש וסידור
שישא לבה"כ לצורך עצמו להתפלל
ולשמוע קריאת התורה, וממילא יצטרף הגדול
עמו להתפלל יחד, כנלענ"ד.

הק' עקיבא

וע"ד טלטול הספרים לבה"כ ע"י תינוק פחות
מכן ט' שכתב מעכ"ת דיש לסמוך על
הרשב"א (יבמות קיד, א) דאיסור דרבנן ספינן ל"י
בידים.

זה אינו, דהא הר"ן פ' כל כתבי (ק"ט, א) כתב
להדיא דאף להרשב"א ספינן ליה רק לצרכו
אבל לא לצרכנו ואדרבה מחינן בידיה ע"ש.

ולכאורה קשה על זה מסוגיא דשבת פ' תולין
(דף ק"ט, א) וליתן ליה לתינוק

ישראל⁹, הא התם הוי לצרכנו. וצ"ל דהתם דמדינא
מותר בחוץ לארץ, מיהו כל כמה דאפשר לשנויי
משנינן, מש"ה פרכינן דליתן לתינוק ישראל
וכמ"ש רש"י שם גבי נכרי. וכמו דצ"ל
להתולקים על הרשב"א דאיסור דרבנן לא ספינן
להו כלל, א"כ כודאי יקשה מסוגיא הנ"ל.

ובהכרח צ"ל כמ"ש דהתם שאני דמדינא מותר
לגמרי בחוץ לארץ. [ואולם תמוהים לי דברי
הרשב"א בשו"ת (סי' צג) שמביא ראיה לדינו
דאיסור דרבנן ספינן בידיים מההיא דשבת הנ"ל,
והא התם הוי לצרכנו דאסור, ואם נחלק דהתם
מדינא מותר בח"ל וכנ"ל, ממילא ליכא ראיה
כלל, וצ"ע].²

סי' טו.

א. בשבת שם מיירי כענין זריעת כלאים בחו"ל, דנחלקו חכמים ורבי טרפון כבישות אי הוי כלאים בכרם וקימ"ל כל המיקל בארץ
הלכה כמותו בחו"ל. ומבואר שם בגמ' דרב משרשיא יהיב פרושה לתינוק נכרי וורע ליה. ופריך וליתן ליה לתינוק ישראל, ומשני
דאתי למיסרך.

ב. בשו"ת אחיעזר ח"ג סי' פ"א אות ד' העיר על רע"א: ולא ידעתי מאי קשיא ליה, דהא לפי הו"א דמקשה וליתני לתינוק ולא ידע
מטעם דאתי למיסרך, אין חילוק בין לצרכנו או לצרכו ומאי מקשה. ומוכח דאיסור דרבנן ספינן בידיים, רק למאי דמשני דילמא
אתי למיסרך, זה אינו אלא כשעושה לצרכנו כמש"כ הרשב"א מפורש, עכ"ל. וכ"ה להדיא בחי' הרשב"א שבת קכ"א, א ויבמות
קיד, א. וכן העיר על רע"א הנ"ל בכרך בחי' והגהות בסוף ש"ס וילנא (נג, ב). ובחי' לשבת קל"ט, א כתב הרשב"א בחירון הגמ'
דברבר הצריך לתינוק לא חיישינן להכי.

ג. התום שבת שם ד"ה וליתן, מחלקים שבדבר שאינו קבוע לא חיישינן דילמא אתי למיסרך.

ד. בחי' הנ"ל בכרך מצדד בשעת הרחק וצורך הרבה להקל כהתפא"י עפ"י התום הרשב"א ומנהג ישראל להביא ספר דרך
כרמלית לדין דלית לן רה"ר.

ה. בעל תפארת ישראל בפתיחתו לעירובין שם מנן גם על הוראתו זו. ומסתייע מהא דמטעימין כוס של מילה במ' באב לתינוק
(תקנמ"ו), אף דלא הוי לצרכו, וכן על המרדכי וה"מ? (שמו"א) דשרי ליתן לתינוק לשאת בשבת מפתחות של בית הכנסת,
עיש"ה. וראה פרי יצחק ח"א סי' יא.

מהדורא ב'

חוברת י"ב

תשמ"ז

קובץ תורתנו התורה

חברי המערכת:

הרב אברהם פאס, הרב אליהו פישר, הרב חיים לייב עפשטיין, הרב יעקב פרלוב, הרב יצחק מאיר שארר, הרב יעקב משה קולפסקי, הרב ישראל בעלסקי, הרב שמחה בונם עהרנפלד

בכ"ט אדר א' של שנה שעברה תשמ"ו נדהם עולם התורה בשמעם על פטירת זקן ראשי הישיבות מרן הג"ר יעקב קמנצקי זצ"ל. וטרם שעברה עלינו ג' שבועות, שוב נשברנו שבר על שבר בי"ג אדר ב' כשהגיע אלינו הבשורה הנוראה על פטירת הגאון ופוסק הדור מרן הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל. ואף שהי' מן הנימוס להוציא לאור ספר זכרון לכל אחד במיוחד, לדאבונינו מחמת ההוצאות המרובות הקשורות בזה לא עלה בידינו הדבר. ואנו תפלה שיהי' ספר זכרון זה לזכות שיהיו מליצי יושר לנו ולכל כלל ישראל.

עם התורה יוצא לאור על ידי צעירי אגודת ישראל דארצות הברית העורך: הרב יעקב פלדברגר

אלו, אנו למדך לכל התורה כולו שיעברו, ולכן אסור ליתן לתינוק יאכלנו דהוי כמאכילו בידים (ו)

ד. האיסור השני מבואר בשו"ע מצווין להפרישו אבל אביו מצוו ועי' במ"ב סק"ב וז"ל: דאפי' חנוך לנער ע"פ דרכו וכ"ש להפ חינוך מוטל גם על האם, עכ"ל.

חייב להפרישו כמו דצריך לחנכ אם לא הפרישו האב, אין ב"ד נ ביד האב להפרישו, והגר"א פי דרבנן פעמים שא"צ להפרישו, וז וכגון רחיצה וסיכה ביוה"כ וכו'. חריפותו וידעתו בכל דבר לפי של דבריהם, הוא בכל תינוק שו לעשות או לאכול, אבל תינוק מלאכול מאכלות אסורות או מ מבין כלל הענין מה שמונעו ומפו ס"ל דכיון דהגיע לחינוך, מוטל דקיי"ל דאין מצווין להפרישו, איסורא דאורייתא יש להחמיר ו מוטל רק על האב, עכ"ל.

ה. והאיסור הג' הוא דכ' לא במכילתא וברש"י בחומש דהיינ איסור מה"ת, ועי' בגמ' שבת י אפי' בקטן שלא הגיע לחינוך לאביו ועושה בשבילו.

ו. וידוע תומר ענין פסיק רישיד פ"ר היינו כשמו שחותך ראשו תוצאה אחרת שהיא מיתתו שו והעושה את חתיכת הראש עלי העוף אע"פ שאין זו עיקר כוונת שאינו יודע או מכיר כלל בתוצא כן הוא הלכתא רבתא שקטן אין

פסקי הלכות

הג"ר חיים פנחס שיינברג
ר"מ דישיבת תורה אור — ירושלים

עשיית פ"ר בשבת ע"י קטנים

א. להקל על לחץ מצבי ותנאי סדרי החיים כהיום של משפחות ברוכות בנים כן ירכו השומרים על קדושת השבת כ"ה כבבבת עינים, ומשאלות שונות ומרוכות הנשאלות בתמידות בשטף, נתתי מקום לעיון באופנים שמתרים בעזרתם של הקטנים כשעומדים בפני איסורי מלאכה ובמיוחד בגדר פסיק רישיה אם שייך בכלל לקטנים. L

ב. בנוגע לאיסורי דרבנן ידועה ומפורסמת שיטת הגר"ז בסי' שמ"ג סק"ו שפתח לנו פתח וז"ל: וי"א שכל שהוא לצרכו של תינוק, כגון אכילה ושתייה, לא גזרו בו חכמים כלל, ומותר להאכילו בידים כל דבר שאין איסורו אלא מד"ס אם צריך לכך, אע"פ שהגיע לחינוך וכו', ואף אם אין התינוק צריך לכך אלא שהגדול צריך לכך שיעשה לו תינוק איזה דבר האסור מד"ס, אין איסור לפי סברא זו ליתנו לו שיעשהו לו, אלא כשנותנו לו בקביעות תדיר, שיש לחוש שיתרגל התינוק ויסרך בעשיית דבר זה, ויבא לעשותו אף כשיגדיל. אבל כשנותנו לו באקראי בעלמא, אין לחוש לכך, רק שיהא בענין שאין בו איסור מה שעושה בשבילו כמ"ש בסי' של"ד, כגון לצורך מצוה וכו', ע"כ. אמנם עי' במ"ב בסי' שמ"ג סק"ג וסק"ו ובסי' שס"ב סוס"ק מ"ד, ועי' מה שהארכנו בקובץ מוריה אלול חשמ"ג, ונראה דבמקום הצורך יש מקום להקל ע"פ הגר"ז, ועי"ע בפמ"ג א"א סי' של"ד ס"ק ס"ט ובמ"ב שם ס"ק ס"ה ובשעה"צ אות נ"ג.

ג. כמובן בנוגע לאיסורים דאורייתא הדין יותר חמור ויש לזהר מג' איסורים, הא' הוא איסורא דספינן וכדמבואר בשו"ע סי' שמ"ג סעי' א' וז"ל: ולהאכילו בידים אסור אפי' דברים שאסורים מד"ס וכו' ועי' במ"ב סק"ד וז"ל: אסור לכל אדם, ואפי' התינוק אינו בר הבנה כלל. ודבר זה הוא אסור מן התורה וילפינן לה מדכ' בשרצים וכו' וכן כדס וכו' וכן בטומאת כהנים וכו'. והנה משלש מצות

קרקע, חייב, כיון דהוי פ"ר, ונ מתכוין לייפות, ע"כ. ועיי"ע בו דיסוד חיובא דפ"ר מחמת שהו בשו"ת אגרות משה או"ח ח' י. ובודאי כן מסתבר דפ"ר כן ועיי' ברש"י ביצה י"ג: בד"ה אי אומנות אסרה תורה ע"כ, וכל ז במחשבה תחלה, בסידור ובתו אומנותה כשאין כאן כונה, אלא מתכוין ולפי"ז מסתבר שיש י

יא. ועיי' בר"ן סוף פרק האורג את חומו ויש בה צבי מותר לנ ויש לבאר בדעת הרשב"א דס"י גרידא אלא צריך כוונה חשובה צ"ג: ובגמ' קמ"ב. דיש עיקר וז מוריה בענין החזרת טשאלנט חלקת יואב חאו"ח סי' י"א, ונ שנוגע לענינו דאם נימא דכפ לצבי ואפי' בלא מכוון כשניחז כוונה חיובית שהיא חשובה, הר"ן סובר שביסוד זה כרשב" הריטב"א (כידוע) בשבת ק"ו. דס"ל דצבי הוא דבר חשוב כ כסגירת הבית ועיי' בר"ן ס"פ מן הנהר שמותר לכוון לצוד ז הדג ומבטלו, ועמשכ"ש בבזי בנדרים ט"ו: דס"ל דחובת עוני דהא נמי מצוה היא ולמה אסור כלל, ואפי' למצוה, וא"כ אפי' ומשמע דבעינן כונה חשובה נ שחייב אע"פ שאינו מכוין, וכ ואכמ"ל.

יב. ועיי' במ"ב סי' ש"כ סקנ בשאר איסורי תורה חוץ משב

היוצאות ממעשיו, וא"א לחייבו באחריותם. ובאמת יש שאפי' בשעת עשייתו, אינו מטבעו לשים לב לתוצאות צדדיות הנעשות כממילא. ואצל כל אבא ואמא עצה ידועה ומנוסה בע"ה, שכרי להפסיק תינוק מצער וכו' וכו', משעשעים לו באיזה דבר מתנוצץ ומבריק, ועיי' ריכוז מחשבתו והתעניינותו והתעמקותו, יש שישתוק מיד, כי מטבעו שמרכז מחשבתו כובש את כל חדרי לבבו, וא"כ יש מקום לומר שיש שאצל קטן לא אמרינן דפ"ר כמלאכה דמיא, וכעיי"ז ראינו בשו"ת הרי"ם חאו"ח סי' ג', וז"ל בא"ד אבל גבי איסור שבת הא גם גדול אם היה עושה בלא מחשבה לא היה איסור כלל מה"ת כיון דמלאכת מחשבת בעינן ולא מיקרי מחשבה, ממילא אינו איסור תורה וכו' ע"כ, וכוונתו עיי"ש בקטן שאין לו מחשבה וכדמבואר בחולין יב.

ז. ואם כנים הדברים איכא פתרון להרבה בעיות טכניות כהיום בנוחיותו של הרוח דעונג שבת וכגון בשכחו להוציא לפני השבת את האור מהמקרר והיה פ"ר לפתוח את הדלת ואסור לגדולים, אז יש שהיה מותר לבקש באמירה מפורשת מקטן לפתוח דיש שהוא עסוק רק בפתחת הדלת ואינו מבין כלל שהאור יודלק, וכן לחוששים לגרם הפעלת המכונה היה אפשר לבקש מקטן לפתוח ולסגור את הדלת, וכן לפתוח דלת בפני נרות אפי' בדאיכא רוח מצויה, והוי פ"ר להבערה או כיבוי וכן רבות. וכמובן שזה לא יועיל בקטנים המבוגרים המבינים את היקף התוצאות המסתעפים מפעולותיהם.

אם פסיק רישיה הוי כמתכוין או"ד דא"צ כוונה

ח. והיה נראה שניד"ד תלוי ביסוד דינא דפ"ר דיש לחקור אם החיוב משום דהוי כמתכוין דאנן סהדי שיודע שלכוונת העיקרית נטפלת מלאכה והוי כמתכוין במפורש, או"ד דכוונה היינו דוקא כוונה מפורשת, וליכא ומ"מ חייב על שהתכוון לפעולה שא"א לעשותה מבלי עשיית מלאכה נמי ודי לן בכוונתו העיקרית בפעולתו אף שלא כוון להדיא למלאכה. ונ"מ בדידן דאם חלה איסור מלאכה אפי' מבלי כוונה מפורשת הרי כאן בקטן מתכוין לפעולתו העיקרית וא"צ שיתכוון למלאכה להדיא ואסור, אבל אם נימא דפ"ר הוי כמתכוין, הרי זהו רק בגדול שיודע שעושה מלאכה, ומשא"כ בקטן, דלגבי תוצאות צדדיות הרי הוא כעין מתעסק בעלמא, ואין לו הכרה במלאכתו כלל, ולפי"ז יהא מותר.

ט. הנה הדבר הוכרע מדברי תוס' ביומא ל"ד: — לה. בד"ה הני מילי וכו' בא"ד ואע"ג דבפי' הבונה (שבת דף ק"ג.) אומר התולש עולשין, אם לאכילה כגרוגרת, אם לייפותה בכל שהוא, ופריך, אטו כולהו לאו לייפות קרקע ניהו. ומשני, לא נצרכה אלא לר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר. ופריך, והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה רבי שמעון בפ"ר ולא ימות ומשני, לא נצרכה דעביד בארעא דחבריה, וכו', ומשמע הא בארעא דידיה חייב חטאת, ואע"ג דאין מתכוין לייפות

קרקע, חייב, כיון דהוי פ"ר, ונהנה הוא, וכו', כיון שהוא נהנה אגן סהדי שהוא מתכוין לייפות, ע"כ. ועי"ע בתוס' בשבת מ"א: סד"ה מיחם וכו', הרי מבואר דיסוד חיובא דפ"ר מחמת שהוא כמתכוין דמי ולא דא"צ לכוונתו, וכע"ז ראיתי בשו"ת אגרות משה או"ח ח"א סי' ו' וה"ד סי' ח' ענף ב'.

י. ובודאי כן מסתבר דפ"ר כמתכוין דמי, דהרי מלאכת מחשבת אסרה תורה, ועי' ברש"י ביצה י"ג: בד"ה אלא מאי וכו' בא"ד מלאכת מחשבת שהיא מלאכת אומנות אסרה תורה ע"כ, וכל חשיבותה כמעשה אומן היינו כשהיא סוף מעשה במחשבה תחלה, בסידור ובתחבולה וברקדוק העשייה, ואיה חשיבותה ואיפה אומנותה כשאין כאן כונה, אלא ארעיות ומקריות, אלא ודאי דפ"ר חייב בתורת מתכוין ולפי"ז מסתבר שיש שמותר בקטן, וכנ"ל.

יא. ועי' בר"ן סוף פרק האורג שמביא שיטת הרשב"א דכסוגר את ביתו לשמור את חומו ויש בה צבי מותר לכוון לצוד את הצבי, והק' הר"ן מ"ש משאר פ"ר, ויש לבאר בדעת הרשב"א דס"ל תרתי, א. דצריך כונה בחיוב, ב. דלא סגי בכוונה גרידא אלא צריך כוונה חשובה ומשא"כ בכוונה שהיא כטפילה ועי' במתני' שבת צ"ג: ובגמ' קמ"ב. דיש עיקר וטפל במלאכה והארנו בזה בס' הזכרון מקונטרסי מוריה בענין החזרת טשאלנט שיש בו עצמות ע"ג האש בליל ש"ק ועי' בס' חלקת יואב חאו"ח סי' י"א, ובס' הר צבי סוף ח"מ בקונטרס טללי אורות, ומה שנוגע לענינו דאם נימא דבפ"ר א"צ כוונה חיובית לכ' א"א להתיר כשמכוון לצבי ואפי' בלא מכוון כשניחא ליה אלא ע"כ לרשב"א פ"ר חייב דוקא כשהוא ככוונה חיובית שהיא חשובה, ומשא"כ בכוונה טפילה. והארנו להוכיח שגם הר"ן סובר שביסוד זה כרשב"א והוא מפורש בחי' הר"ן (שנדפסו יחד עם חי' הריטב"א כידוע) בשבת ק"ו. ויש עוד הוכחות ואכמ"ל ואינו חולק אלא בזה דס"ל דצבי הוא דבר חשוב מאד ולא שייך לומר שהוא טפל למלאכת רשות כסגירת הבית ועי' בר"ן ס"פ האורג שמודה כשעסוק במצוה וכגון בהצלת אדם מן הנהר שמוחר לכוון לצוד דגים וביארנו דהמצוה חשובה הרבה יותר מצידת הדג ומבטלו, ועמשכ"ש בביאור הסתירה שבלשון הר"ן ואכמ"ל, ועי' בר"ן בנדרים ט"ו: דס"ל דחובת עונה איננה מבטלת הנאת הגוף כמודר הנאה וישל"ע דהא נמי מצוה היא ולמה אסור, וי"ל דהנאת הגוף חשובה ביותר ואיננה מתבטלת כלל, ואפי' למצוה, וא"כ אפי' להר"ן הכל כפי חשיבותו של המבטל והמבוטל, ומשמע דבעינן כונה חשובה כדי להיות חייב פ"ר נמי חייב בתורת מתכוין ולא שחייב אע"פ שאינו מכוין, וכבר כתבנו שם שהרשב"א נמי לשיטתו בנדרים שם ואכמ"ל.

יב. ועי"ע במ"ב סי' ש"כ סקנ"ג שמביא שיטת הרא"ש המפורסמת דס"ל דפ"ר בשאר איסורי תורה חוץ משבת חייב ואפי' בלא ניחא ליה ובשבת פטור משום

מלאכת מחשבת ולכ' מוכח נמי דס"ל דפ"ר הוי כמתכוין דאל"כ למה יהא חייב ואפי' בלא ניחא ליה, והלא אין לו הנאה להחשיב את פעולתו כאילו היה מתכוין וקיי"ל כר"ש בכה"ת דס"ל דדבר שאינו מתכוין מותר. אלא ע"כ דפ"ר הוי כמתכוין ולכן אסור אפי' בלא ניחא ליה, ויש להאריך, ואכ"מ.

יג. עי' ברמ"א סי' שט"ז ס"ג וז"ל: יש ליוהר שלא לסגור תיבה קטנה או לסתום כלים שזבוכים בו בשבת דהוי פסיק רישיה שיצודו שם ע"כ, ועי' בביה"ל בד"ה ולכן וכו' וז"ל: הנה הט"ז חידש כאן דבר חדש בענין פ"ר, והוא, דכשם דהיכא דמספקא לן אם יעשה האיסור או לא, אמרינן דבר שאינו מתכוין מותר לר"ש, כגון בגרירת מיטה כסא וספסל דספק הוא אם יעשה חריץ ע"י הגרירה, כמו כן ה"ה היכא דמספקא לן אם יש איסור בהמעשה שעושה והוא אינו מתכוין להאיסור נמי מותר לר"ש, ולכן מותר בנעילת התיבה דשמא אין בה עתה זבוכים, ולולא דבריו הסברא להיפוך, דאם האיסור יעשה כודאי ע"י המעשה [היינו הנעילה], אך ספק הוא אם יש כאן איסור [היינו דבר הניצוד], הו"ל ספיקא דאורייתא. וגם בגרירה שאני, דמספקא לן על דבר אחר היינו החריץ הנסבב ע"י פעולתו, ולכן מותר דבר שאינו מתכוין דאפשר שלא יעשה החריץ, משא"כ בענינו דספק הוא על עצם הנעילה אם יש בזה מעשה צידה הוי כשאר ספיקא דאורייתא [ומצאתי בחידושי רע"א ביו"ד סי' פ"ז ס"ו בהג"ה שמצדד ג"כ מתחילה כסברתנו] ע"כ. ונר"נ בשיטת הט"ז ולבסוף הביא ראה לט"ז מרמב"ן. והנה ביסוד שיטת הט"ז נעל"ד לכאורה דס"ל דפ"ר חייב בתורת מתכוין וזה לא שייך בספק כשאינו יודע אם יעשה מלאכה או לא. [וישל"ע אם שיטת הט"ז דוקא באיסורי מלאכה ומשום דמלאכת מחשבת אסרה תורה ולפי"ז יתכן דמודה לרע"א בבב"ח, ואולי גם רע"א מודה לט"ז במלאכה, ולא פליגי כלל].

יד. והנה בחקירה זו גם האריך רע"א בביאור מח' תוס' והערך בכתובות ו. אם פ"ר דלא ניחא ליה מותר לכתחילה או דאסור מדרבנן. ועי' באגלי טל מלאכת חורש סעי' י"א ס"ק כ' אות ט"ז דמשמע דס"ל דפ"ר חייב בתורת מתכוין ודכן ס"ל לריב"ש כסי' שצ"ד, וכן מפורש בקובץ שיעורים למס' כתובות סי' י"ח, ודלא כחידושי הגאון רבי שמעון יהודה הכהן שקאפ זצ"ל שם סי' ד', ועיי"ע בדברות משה שם סי' ה', ויש להאריך הרבה ואכ"מ.

טז. וז"ל נלע"ד דמדמפורש בתוס' ביומא ועוד דפ"ר חייב בתורת מתכוין ודכן מסתבר, לכן מדיש קטנים שאין בהם הכרת וכוונת תוצאות צדדיות מפעולותיהם, לכאורה יש מקום לסמוך להקל להגיד אליהם במפורש לעשות פעולות שכרוכות בהם מלאכות דאורייתא בפסיק רישיה, כשיש פעולה הכוללת שתי תוצאות, והאחת היתר גמור, והשנייה איסור מלאכה דאורייתא, והקטן עסוק לדעתו בהיתר ואיננו יודע או מכוין להאסורה כלל.

76

L

הג"ר אברהם פאם
ר"מ דיישיבה תורה ודעת

כתוב בתורה: "מפני
וכתו"כ בא הפירוש ע"ז:
יתור דבריו. משמע שזהו
ששים לשיטת אריז"ל) אע"
למדו חז"ל בקידושין דוה
הידור זה שלא ישב במקונו
מחויב כזה לגבי זקן ע"ז
וכבר תמה ע"ז הח"ח
על הראשונים וטוש"ע יר"ז
התו"כ איזהו הידור לא ית
וצע"ג עכ"ל.
ונלענ"ד ליישב ע"פ
בהדיא דמצוות הידור פני
כיבוד ומורא. עיקר החיוב
לרב ונלמד מחיוב מורא
מבואר שם שמורא רבו אי
הידור ונכלל כמצות והדו
* (היות וחוכרת זו מוקדשת
בדורנו זה, וידוע שגדול הדור
פה הערה אחת בענין כיבוד